

KONINGIN LEAR

van tom lanoye naar shakespeare regie eric de vroedt

toneelgroepamsterdam

KONINGIN LEAR

rolverdeling op achterzijde

van tom lanoye **naar** william shakespeare
regie eric de vroedt
dramaturgie willemijn barelds, paul slangen
scenografie maze de boer
licht bernie van velzen
muziek florentijn boddendijk, remco de jong
kostuums lotte goos
particulier producent mies en jaap kamp

assistentie regie eva tijken, lilliane brakema (stage)
assistentie scenografie bart van merode
hoofd techniek & productie götz schwörer
productieleiding edith den hamer
techniek joost verlinden (1^e inspicient),
emile bleeker, wouter breepoel, sander van elteren,
neal de groot (stage), zinzij kemper, david logger,
ruud de vos, theunis zijlstra
kostuumatelier farida bouhbouh, jacolien honders
(kleedwerk), wim van vliet (hoofd)
kap & grime bella scholten, david verswijveren
souffleur vera hoogstad
uitvoering set eddy van gelder, kloosterboer
decor bv, levtec
regeninstallatie florentijn boddendijk, remco de jong
castingadviezen hans kemna
fotografie jan versweyveld
grafisch ontwerp brigiet van den berg,
jan versweyveld
publiciteit fleur kruis
druk ssp amsterdam
ondersteund door fonds podiumkunsten,
van meeuwen kan fonds
met dank aan denise aznam, luca carboni,
oogappel optiek

janni goslinga, roeland fernhout, alwin pulinckx,
frieda pittoors, gijs scholten van aschat, jip van den dool,
vanja rukavina, hélène devos | schiedam | 2015

**Loei, blaas en tier,
tornado's!
Bries en raas!
Barst los,
oh stortvloed —
breek en daver,
Storm!**

synopsis

-

Aan de vooravond van een grote economische crisis roept Elisabeth Lear haar zonen bijeen in de boardroom van het internationaal opererend familiebedrijf: NV Lear Inc, een concern van onvoorstelbare proporties. Geheel onverwacht verdeelt moeder Lear het bedrijf onder haar drie zonen. In ruil verlangt ze een eed van liefde en dankbaarheid. De jongste zoon weigert. De gevolgen zijn niet te overzien.

shakespeare vs lanoye

-

Tom Lanoye (1958) woont en werkt in Antwerpen en Kaapstad. Hij is één van de meest gelezen en gelauwerde schrijvers van het Nederlandse taalgebied en heeft zich bewezen in vrijwel alle literaire genres. In 1985 verscheen zijn prozadebuut Een slaggerszoon met een brilletje. Daarna o.a. de romans Kartonnen dozen, Het goddelijke monster, Zwarte tranen, Boze tongen en Het derde huwelijk. Zijn boeken werden bekroond met talloze literaire prijzen. Lanoye won de Gouden Uil Publieksprijs en de Henriette Roland Holstprijs voor zijn roman Sprakeloos. In 2013 ontving Lanoye de prestigieuze Constantijn Huygens-prijs voor zijn hele oeuvre. Zijn meest recente boek, Gelukkige slaven, werd in 2014 genomineerd voor de Libris Literatuurprijs.

Zijn theaterwerk wordt gespeeld op talloze Europese podia. Hij schreef onder meer voor Luk Perceval, Gerardjan Rijnders, Johan Simons en in 2011 De Russen! voor Ivo van Hove. De cyclus Ten Oorlog, een rigoureuze bewerking van Shakespeares koningsdrama's, was een groot succes in Nederland, België en Duitsland. Vorig seizoen schreef Tom Lanoye Hamlet vs Hamlet in opdracht

van Toneelgroep Amsterdam/Toneelhuis. Koningin Lear schreef hij voor Frieda Pittoors, één van de *grandes dames* van het Nederlands toneel.

Shakespeare vertelt het verhaal van een koning die zijn rijk onder zijn drie dochters verdeelt. In de versie van Tom Lanoye is dit rijk een internationaal opererend familiebedrijf geleid door Elisabeth Lear, met in haar kielzog haar drie zonen. Door van de koning een 'koningin' te maken legt Lanoye met zijn bewerking de nadruk op het slagveld waar geen man ooit echt een rol kan spelen: de oorlog van de voortplanting. Deze *'leading lady Lear'* is behalve een absolute heerseres ook een ongenaakbare oermoeder. De drie dochters moesten zonen worden om het Freudiaanse spanningsveld te kunnen behouden. Een spanningsveld dat bovendien wordt versterkt door de moeder te laten concurreren met haar schoondochters.

Een tweede belangrijk punt in deze bewerking is het ineenschuiven van de twee grote verhaallijnen uit Shakespeares stuk: het verhaal van Koning Lear en dat van Gloucester en diens zonen. Lanoye koos ervoor om de tweede verhaallijn te schrappen en de figuur van Gloucester te laten versmelten met Kent, de vertrouweling van Lear.

Een derde aanpassing die direct in het oog springt is de plaats en tijd van handeling. Het Middeleeuwse koninkrijk, ergens in een barre streek, werd een wolkenkrabber in een megalopolis, ergens ter wereld, in onze huidige tijd.

vrouwelijk leiderschap

-

Eric de Vroedt (1972) is al enige jaren als regisseur verbonden aan Toneelgroep Amsterdam. In het kader van TA-2 regisseerde hij eerder A Streetcar Named

Desire en Glengarry Glen Ross. Met Arthur Millers Na de zondevaal maakte hij zijn debuut in de grote zaal. Afgelopen seizoen regisseerde hij De entertainer van John Osborne.

In 2013 sloot De Vroedt zijn succesvolle project mightysociety af: een tiendelige reeks geëngageerd theater over brandende, actuele kwesties. Hij ontving voor dit project in 2012 de Amsterdamprijs, de Prijs van de Kritiek en de Clara Meijer-Wichmann Penning. De Vroedt zette eveneens in 2013 zijn eerste stappen in het Duitse theater. Bij Schauspielhaus Dortmund regisseerde hij Mightysociety – Die Restposten. Bij Schauspielhaus Bochum regisseerde hij in 2014 Freitag van Hugo Claus en in mei van dit jaar zal Leas Hochzeit (Leedvermaak) van Judith Herzberg in première gaan. Vanaf 2016 is Eric de Vroedt benoemd tot artistiek leider van Het Nationale Toneel in Den Haag.

'Koningin Lear toont de existentiële crisis van een hedendaagse zakenvrouw. Het toont een op hol geslagen wereld waarin de problemen zo complex en grensoverschrijdend zijn geworden dat menig CEO dikwijls een tierende Lear lijkt in een niet te bevatten storm. Tegelijk wil ik iets vertellen over vrouwelijk leiderschap. Op toneel is al zóveel beweerd over mannelijke machthebbers, maar nog geen handvol stukken toont de vrouw als machthebber. Als Shakespeare nu had geleefd dan had hij geschreven over Angela Merkel, Neelie Kroes of Hillary Clinton. Misschien is dat soort vrouwen nog wel interessanter dan al die oude machtige mannen. Bij vrouwen verwachten we vaak een bindend en zacht leiderschap – helaas komen we vaak van een koude kermis thuis. Naast meedogenloos is onze Koningin Lear uiteindelijk ook diep tragisch. Achter het zakelijke plot doemt een persoonlijke

tragedie op. Koningin Lear is daarom vooral het verhaal van een vrouw die schrijnend aftakelt. Het stuk toont op ontroerende wijze hoe een grote dame uiteindelijk oud en overbodig wordt, dementeert, vereenzaamt en sterft. Met Lear gaat niet alleen een vrouw ten onder, ook een bedrijf, een familie, een hele wereld.' – Eric de Vroedt

wolkenkrabber

-

Maze de Boer ontwierp een ruimte die refereert aan de statige *building* waar koningin Lear woont en werkt: aan de boardroom in het penthouse, aan de entree op de begane grond, maar ook aan de straten tussen de torens en aan het dak erbovenop. De afdaling in de wolkenkrabber gaat gelijk op met de toename van Lears dementie en waanzin. Scène na scène is dezelfde ruimte steeds aan verandering onderhevig, waardoor wordt gespeeld met de vraag of deze daadwerkelijk anders is geworden, of dat Lear haar niet meer herkent. De ruimte raakt in verval en eindigt als karkas: een lege hersenpan van een eens zo sterke zakenvrouw en moeder.

een meervoudige storm

-
Een van de bekendste fragmenten uit King Lear is de scène waarin Lear tijdens een hevig onweer de heide op gaat. Hij verlaat zijn kasteel en de stad om zich te laten teisteren door de onveilige en bedreigende natuur. Zijn tocht is zelfkastijding voor zijn eigen dwaze beslissingen. Na deze storm is de koning geen koning meer. Beroofd van zijn kroon en van zijn macht, is hij enkel de deerniswekkende mens zonder decorum. In Koningin Lear speelt de storm een dramaturgische sleutelrol. Hij woedt op verschillende niveaus. Hij is in de eerste plaats ecologisch. Een apocalyptische storm die de megalopolis waarin het hoofdkantoor van de NV Lear Inc. is gevestigd, overspoelt. Tegelijkertijd is ze een economische storm die aanzwelt tot orkaankracht en de totale zakelijke wereld en het bancaire systeem ineen laat storten. Tijd van handeling is 2008, vlak voor de grote, meest recente financiële crisis in onze westerse wereld. De NV Lear stevent regelrecht af op een faillissement. De storm weerspiegelt ook het hoogtepunt in de familiale strijd. Lear en haar zonen raken – tegelijk met de splitsing van het bedrijf – van elkaar losgezongen. In plaats van de harmonie die Lear voor ogen heeft, drijven concurrentie en machtsstrijd een wig tussen de drie broers en hun moeder. Maar meest van al is de storm existentieel. Elisabeth Lear levert een gevecht tegen de aftakeling. Ze is een oud geworden *captain of industry* die het zicht op de realiteit volledig kwijtraakt. Begonnen als gerespecteerde zakenvrouw, eindigt ze – versleten, dementerend en doodsbang – op de rand van de afgrond. Na de storm is de koningin geen koningin meer, het bedrijf failliet en de familie uit elkaar gevallen. Lear toont ons de mens op zijn eindpunt, beroofd van wat een moeder aan grootste rijkdom kán bezitten: een kind dat van haar houdt.

hélène devos, alwin pulinckx, jip van den dool,
frieda pittoors, roeland fernhout, vanja rukavina,
janni goslinga | schiedam | 2015

koningin lear

amsterdam stadsschouwburg

(020 624 23 11)

do 5 t/m za 7 mrt (try-outs),
zo 8 mrt (première), wo 11 t/m zo 15 mrt,
di 7 t/m za 11 apr, di 14 t/m za 18 apr
maastricht theater aan het vrijthof
do 19, vr 20 mrt

den bosch theater aan de parade

za 21, zo 22 mrt

utrecht stadsschouwburg

wo 25, do 26 mrt

eindhoven parktheater

vr 27, za 28 mrt

rotterdamse schouwburg

di 31 mrt, wo 1 apr

groningen stadsschouwburg

vr 3, za 4 apr

ensemble & gasten

kitty courbois, hélène devos, jip van den dool,
roeland fernhout, fred goessens, janni goslinga,
aus greidanus jr., marieke heebink, robert
de hoog, gaité jansen, hans kesting, hugo
koolschijn, ramsey nasr, chris nietvelt, celia
nufaar, frieda pittoors, alwin pulinckx, halina
reijn, vanja rukavina, gijs scholten van aschat,
bart slegers, eelco smits, mariana aparicio
torres, johan van assche, juliette binoche, laura
de boer, evgenia brendes, charlie-chan dagelet,
katelijne damen, tamar van den dop, harm duco
schut, marc van eeghem, suzanne grotenhuis,
abke haring, fedja van huêt, kevin janssens,
marwan chico kenzari, anna raadsveld, camilla
siegertsz, matteo simoni, karina smulders,
leon voorberg

premières

maria stuart

van friedrich schiller
regie ivo van hove
productie toneelgroep amsterdam/
toneelhuis
nov, dec 14, jan, feb, mrt 15

medea

van simon stone naar euripides
regie simon stone
dec 14, jan, feb, mrt 15

antigone

van sophocles
regie ivo van hove
productie barbican london, théâtres
de la ville de luxembourg i.s.m.
toneelgroep amsterdam
coproductie edinburgh international
festival, théâtre de la ville – paris,
ruhrfestspiele recklinghausen
feb, mrt, apr, mei 15

koningin lear

van tom lanoye
naar william shakespeare
regie eric de vroedt
mrt, apr 15

song from far away

van simon stephens
regie ivo van hove
coproductie mostra internacional
de teatro de são paulo
mrt 15

kings of war

van william shakespeare
regie ivo van hove
co-commissioner barbican london,
théâtre national de chaillot, wiener
festwochen
coproductie bl!ndman, holland
festival, muziektheater transparant
jun 15

een bruid in de morgen

van hugo claus
regie maren e. bjørseth
productie ta-2/frascati producties
okt 14

reprises

de entertainer

van john osborne
regie eric de vroedt
aug 14

the fountainhead

van ayn rand
regie ivo van hove
aug, sep, okt 14

hamlet vs hamlet

van tom lanoye naar william shakespeare
regie guy cassiers
productie toneelgroep amsterdam/
toneelhuis
sep, okt 14

lange dagreis naar de nacht

van eugene o'neill
regie ivo van hove
sep 14

angels in america

van tony kushner
regie ivo van hove
sep, okt 14

scènes uit een huwelijk

van ingmar bergman
regie ivo van hove
coproductie kaaithater
nov, dec 14

la voix humaine

van jean cocteau
regie ivo van hove
nov 14

othello

van william shakespeare
regie ivo van hove
nov 14, mei 15

nora

van henrik ibsen
regie thibaud delpeut
apr, mei 15

na de repetitie / persona

van ingmar bergman
regie ivo van hove
coproductie théâtre de la place (liège),
théâtres de la ville de luxembourg, maison
des arts de créteil
mei 15

ta-junior

king lear jr.

naar william shakespeare
regie victor mentink, priscilla vaudelle
mrt, apr 15

ta-alliantie

hetty & george

van george groot, adelheid roosen
regie titus muizelaar
coproductie adelheid | female economy,
bellevue lunchtheater
nov, dec 14

toneelgroep amsterdam marnixstraat 427 | 1017 pk amsterdam | (020) 795 99 00
tga.nl | info@tga.nl | @tgamsterdam | facebook.com/toneelgroepamsterdam

KONINGIN LEAR

elisabeth lear
frieda pittoors

hendrik
jip van den dool

alma
hélène devos

kent
gijs scholten van aschat

cornald
alwin pulinckx

oleg
vanja rukavina

gregory
roeland fernhout

connie
janni goslinga

een dakloze junk
alwin pulinckx

 toneelgroepamsterdam